

упорядкуванню службових правовідносин у сфері публічної безпеки як важливої складової частини національної безпеки держави.

2. З метою деполітизації та політичної нейтральності поліції, розмежування повноважень Міністра внутрішніх справ, заступників Міністра внутрішніх справ як політичних діячів внести зміни і доповнення до Закону України «Про Національну поліцію» з метою виключення їх впливу на безпосереднє втручання в оперативно-службову та кадрову функцію, надавши це право виключно Голові Національної поліції як державному чиновнику і керівнику державної служби в Національній поліції.

Голові Національної поліції України:

1. Переглянути програми підготовки поліцейських. Внести суттєві зміни в програми їх підготовки. Правильно поєднати зарубіжні тренінги з вітчизняними методиками навчання, щоб вони склали до 50% від вітчизняних методик навчання. Переглянути викладацький склад

у початкових школах поліції. Замість цивільних осіб залучити викладачів-практиків, які мають наукові ступені і вчені звання, досвід викладацької та практичної роботи в органах поліції.

2. Збільшити строк навчання патрульних до 6 місяців, обов'язково передбачивши в цих навчальних планах не менше одного-півтора місяця практичного стажування в підрозділах за місцем майбутньої служби. А слідчим, оперуповноваженим, дільничним офіцерам поліції, які вперше проходять навчання, – до 9–10 місяців навчання.

Отже, запропоновані зміни, направлені на удосконалення нормативно-правового регулювання сфери національної безпеки держави, є важливим кроком підвищення ефективності функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування і їх серцевини – службових правовідносин, а надійне забезпечення публічної безпеки та порядку є запорукою успішної реалізації стратегії національної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/page2>.
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.
3. Фатхутдінов В.Г. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 445 с.
4. Ліпкан В.А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 36 с.
5. Корнієнко М.В. Реформування органів внутрішніх справ як складової системи кримінальної юстиції України. Право і суспільство. 2010. № 5. С. 3–10.
6. Довіра громадян України до суспільних інститутів. Центр Разумкова. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf.
7. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції: Наказ Національної поліції від 18 листопада 2015 р. № 73. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Polozhennya_DPP_zi_zminamy_vid_31_10_16.pdf.
8. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: Наказ МВС України від 02 липня 2015 р. № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.
9. Про публічний порядок: Проект Закону України від 19 листопада 2018 р. № 9300. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64953.

УДК 35.078.3(075.8)

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

THE NOTION OF “LEGAL INFORMATION” AND ITS PECULIAR FEATURES

**Сугоняко Н.В., помічник судді
Господарський суд Сумської області
аспірант**

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

Стаття присвячена дослідженню поняття «правова інформація» та виявленню її особливостей. Автор на підставі аналізу чинного законодавства України та наукових досліджень, присвячених характеристиці соціальної інформації, доводить, що правова інформація – це інформація, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких тягтиме за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання. У процесі дослідження автор виокремлює ознаки правової інформації. Також автор виділяє та характеризує такі функції правової інформації, як комунікативна; функція управління; науково-пізнавальна; навчально-виховна; агітаційно-пропагандистська; пізнавально-орієнтаційна функції.

Ключові слова: інформація, соціальна інформація, правова інформація, функції правової інформації, інформаційна діяльність.

Статья посвящена исследованию понятия «правовая информация» и выявлению ее особенностей. Автор на основании анализа действующего законодательства и научных исследований, посвященных характеристике социальной информации, доказывает, что правовая информация – это информация, которая содержит сведения о праве, его системе, источниках, его реализации, юридических фактах, правоотношениях, правопорядке, правонарушениях и борьбе с ними и их профилактике, а также ведомости, использование которых будет влечь за собой изменение прав и обязанностей субъекта использования. В процессе исследования автор характеризует признаки правовой информации. Также автор выделяет характеристики таких функций правовой информации, как: коммуникативная, функция управления, научно-исследовательская, учебно-воспитательная, агитационно-пропагандистская и познавательно-ориентационная.

Ключевые слова: информация, социальная информация, правовая информация, функция правовой информации, информационная деятельность.

The article deals with the notion of "legal information" and investigates of its peculiar features. Based on the analysis of both the legislation currently in effect and scientific research devoted to characterization of social information, the author proves that legal information contains various data concerning laws, their system, sources and realization, judicial facts, legal relationships, law enforcement, violations of law, combating and preventing them as well as information, whose use can lead to changes of the rights and duties of the applying party. It is a kind of social information and plays one of the key roles in the development of the society.

In his research the author distinguishes reasonably the following features of legal information: a) it contains various data concerning laws, their system, sources and realization, judicial facts, legal relationships, law enforcement, violations of law, combating and preventing them; b) the use of these data can lead to changes of the rights and duties of the applying party.

The author also defines the following functions of legal information: communicative, administrative, scientific research, educative, agitprop and cognitive.

Key words: information, social information, legal information, functions of legal information, information activity.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку світової цивілізації головним пріоритетом будь-якої держави є забезпечення прав і законних інтересів її громадян. Протягом свого розвитку держава як форма існування організованого суспільства мала декілька форм. Зародившись із племен і їх об'єднань, спочатку оформившись у вигляді міст-держав, а потім перетворившись на політичний інститут, який забезпечує ефективну реалізацію інтересів великої кількості людей на значних територіях, на сучасному етапі держава перетворилася на один із найбільш ефективних засобів співіснування людських спільнот.

Сучасна держава – це організоване певним чином суспільство, що становить сукупність людей, об'єднаними характерними для них відносинами, які складаються в процесі реалізації особистих потреб кожного. Таке сприйняття держави, безумовно, має дещо дискусійний характер, проте дає можливість усвідомити головні її особливості і характеристики, що є визначальними для сучасного періоду розвитку людської цивілізації. Зокрема, однією з головних характеристик держави є наявність комунікації між людьми в процесі реалізації їх потреб. Така комунікація є основою не тільки ефективного співжиття, а й існування самої держави. Як свідчить аналіз, основою комунікації є обмін інформацією, якою володіють члени суспільства. Чим більш достовірною та якісною є інформація, якою обмінюються члени суспільства, тим більш ефективною та результативною є їх комунікація. Варто звернути увагу на те, що найбільшого впливу на розвиток і ефективність функціонування організованого у державу суспільства завдає обмін тією інформацією, яка впливає на зміну можливостей членів такого суспільства. Як показує практика, такою інформацією є правова інформація. Неконтрольований обіг правової інформації здатен впливати на розвиток суспільства як позитивно, так і негативно, що вимагає від держави приділення значної уваги до її дослідження і особливостей обігу. Водночас, не дивлячись на важливість правової інформації для розвитку суспільства і держави, на сучасному етапі розвитку України її дослідження знаходяться на початковому рівні, що впливає на можливості держави впливати на інформаційні та соціальні процеси в суспільстві.

Метою нашої розвідки є визначення поняття «правова інформація», а **завданням** – характеристика її особливостей.

Виклад основного матеріалу. З'ясування поняття «правова інформація» вимагає від нас дослідження загального поняття інформації і використання його для досліджуваного нами поняття.

Для початку звернемося до загального сприйняття поняття «інформація». Глумачний словник Ожегова визначає поняття «інформація» у двох значеннях: а) відомості про навколишній світ і процеси, які у ньому відбуваються, що сприймаються людиною чи спеціальним пристроєм; б) відомості про стан справ або чого-небудь [8, с. 253]. Сучасний словник української мови визначає термін «інформація» як відомості про які-небудь події [10].

Як бачимо, наведені визначення є найбільш узагальненими, проте в них інтуїтивно й опосередковано закріплені такі характеристики інформації, як пов'язаність із людським знанням про навколишній світ, можливість її пере-

дати від одного члена суспільства до іншого, можливість її об'єктивації у вигляді знань.

Правове регулювання обігу інформації на території України здійснюється відповідно до Закону України «Про інформацію» [4] та Закону України «Про доступ до публічної інформації» [3]. Ці нормативні акти є основними законодавчими актами, що регулюють відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, а також правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Аналіз цього визначення свідчить про те, що законодавець вважає інформацією будь-які відомості, які можуть бути збережені. Такий підхід є недостатньо об'єктивним, оскільки інформація може міститися не лише на матеріальних носіях, а й у свідомості (пам'яті) суб'єкта. Водночас підхід, використаний законодавцем, є прийнятним для регулювання суспільних відносин, пов'язаних з обігом інформації, оскільки регулюванню правом піддаються лише відносини, пов'язані з інформацією, які мають зовнішню об'єктивацію у вигляді матеріального носія. Тобто в цьому разі ми можемо констатувати таку видову ознаку інформації у сфері правового регулювання відносин, як її зафіксованість на матеріальному носії.

В аспекті видів інформації, обіг якої регулюється правовими нормами, варто зазначити таке.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» [4] та Закону України «Про доступ до публічної інформації» [3] інформація, яка здійснює обіг на території України, можна поділити залежно від її змісту та режиму доступу.

Залежно від змісту інформація поділяється на такі види: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації.

Системне дослідження законодавчих положень дає можливість стверджувати, що в своїй переважній більшості інформація, яка здійснює обіг на території України, є соціальною інформацією, одним із видів якої є правова інформація. Враховуючи це, для з'ясування сутності правової інформації звернемо увагу на характеристику соціальної інформації.

Для розуміння сутності та змісту категорії «соціальна інформація» спробуємо проаналізувати поняття «соціальна інформація». Як свідчить аналіз наукової літератури, присвяченої дослідженню соціальних відносин, поняття «соціальна інформація» є неусталеним, тож роль соціальної інформації та її місце в життєдіяльності соціуму чітко не визначені. Зокрема, дослідники соціальну інформацію визначають як: сукупність відомостей, об'єктивно необхідних для стійкого функціонування соціального організму [5, с. 187], або таке відображення соціальної практики, яке проявляє найбільш загальні закономірності історичного процесу, що відображені в культурі суспіль-

ства, служать цілям перетворення соціального буття [9], чи сукупність знань, відомостей, даних і повідомлень, які формуються і відтворюються в суспільстві і використовуються індивідами, групами, організаціями, різними соціальними інститутами для регулювання соціальної взаємодії, суспільних відносин і процесів [7], повідомлення, що містить відомості щодо чого-небудь, призначені для передачі чи передані індивідом або групою таких індивідів іншим у будь-якій знаковій формі [6, с. 132], це аспект і результат відображення суспільством як самої соціальної форми руху матерії, так і всіх інших її форм тією мірою, якою вони використовуються суспільством [1, с. 98–99], чи інформація, що циркулює в соціальних, суспільного порядку системах, у соціальному управлінні [2, с. 34].

Не вдаючись до ґрунтовного аналізу зазначених визначень, в аспекті нашого дослідження ми погодимося з думкою, висловленою А.В. Соколовим у його роботі «Загальна теорія соціальної комунікації» [11], відповідно до якої соціальною інформацією є інформація, яка циркулює в суспільстві. Варто дещо уточнити окремі характеристики соціальної інформації, оскільки, як ми бачили вище, інформація може бути і біологічна, і технічна.

Спираючись на запропоноване А.В. Соколовим визначення поняття «соціальна інформація», можна виділити такі її ознаки: а) вона є складовою частиною інформації взагалі; б) з'являється з появою людського суспільства; в) є відомостями про матерії, які витягуються, генеруються, породжуються і можуть перетворюватися (в т. ч. передаватися та прийматися), зберігатися, застосовуватися чи іншим чином використовуватися соціальними суб'єктами.

Характеризуючи соціальну інформацію, варто також звернути увагу на те, що, отримавши (видобувши) соціальну інформацію, лише індивід як представник високоорганізованої соціальної матерії може визначити спосіб її подальшого використання. У загальному значенні є два способи використання: передача іншим соціальним суб'єктам або особисте споживання. За особистого споживання соціальної інформації суб'єкт використовує отримані дані для зміни чи корекції своєї поведінки для досягнення своєї мети і максимально ефективного використання наявних у нього ресурсів.

Передача отриманої суб'єктом інформації може здійснюватися під час безпосереднього особистого спілкування з іншими суб'єктами (безпосередньої комунікації) або з використанням для цього різних допоміжних засобів: засобів індивідуальної (мобільного телефону) чи масової комунікації (газет, журналів, радіо, телебачення).

Соціальна інформація як об'єктивація, результат діяльності соціальних суб'єктів характеризується цілепокладанням. Це пояснюється тим, що соціальна інформація, проходячи через свідомість суб'єкта (ретранслятора), ніколи не була нейтральною і має вплив на оточуючих, виконуючи певні функції.

Аналіз наукової літератури свідчить, що переважна більшість дослідників інформації взагалі та соціальної інформації зокрема виділяють такі функції останньої, як: комунікативна; функція управління; науково-пізнавальна функція; навчально-виховна; агітаційно-пропагандистська; пізнавально-орієнтаційна функція.

Комунікативна функція інформації проявляється у способах існування людей у спільнотах. Все життя людей – це їх спілкування з оточенням і взаємний вплив один на одного. Спілкування, стосунки з іншими людьми – це життєва потреба людини, що прямо впливає на її розвиток як соціальної істоти. Чим інтенсивніше здійснюється комунікація між членами суспільства, тим більш обізнаними і організованими вони будуть.

Управлінська функція інформації проявляється у її ролі в процесі управління суспільством, членами суспільства. Виконуючи функцію управління, інформація перетворю-

ється на управлінську інформацію як сукупність необхідних нових та інших сучасних і репрезентативних даних, які сприятимуть якісному вирішенню управлінських рішень та управлінської діяльності.

Науково-пізнавальна функція інформації проявляється у становленні і розвитку науки в тому чи іншому суспільстві.

Наука – це процес творчої діяльності щодо отримання нового знання і результат цієї діяльності у вигляді цілісної системи знань, сформульованих на основі певних принципів. Наука є найвищим шаблоном розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Водночас наука – це сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і систематизація об'єктивних знань про дійсність, а також одна з форм суспільної свідомості. У процесі історичного розвитку наука перетворилася на продуктивну силу і важливий соціальний інститут. Вона впливає на державне, соціальне і громадське життя.

Поняття «наука» охоплює як діяльність, спрямовану на отримання нового знання, так і результат цієї діяльності – суму здобутих на певний час знань, сукупність яких створює наукову картину світу. І в першому, і в другому випадку провідну роль відіграє інформація як головний інструмент, за допомогою якого зберігаються, передаються і використовуються відомості, отримані в процесі наукової діяльності.

Навчально-виховна функція інформації проявляється у наданні суб'єкту соціальної комунікації відомостей про основні засади функціонування суспільства, в якому він перебуває. Аналізуючи отриману інформацію, суб'єкт пристосовується до зовнішніх характеристик суспільства, навчаючись, таким чином, ефективному використанню наявних у нього ресурсів. У найбільш загальному вигляді навчально-виховна функція інформації об'єктивується в становленні у свідомості суб'єкта соціальної комунікації координат його поведінки у цьому суспільстві.

Агітаційно-пропагандистська функція інформації проявляється у доведенні уповноваженими суб'єктами суспільства до членів цього суспільства, а також до осіб, котрі взаємодіють із ними, відомостей, які рекламують чи посилюють позитивність подій чи процесів, що відбуваються в суспільстві.

Пізнавально-орієнтаційна функція інформації об'єктивується у можливості суб'єкта соціальної комунікації належним чином оцінювати зовнішнє середовище та діяти відповідно до його умов. Роль цієї функції є надзвичайно важливою для будь-якої особистості, оскільки без неї суб'єкт не здатен правильно орієнтуватися в навколишній дійсності, визначати свої роль і місце, а також свої можливості, що прямо впливає на здатність будувати адекватну об'єктивній реальності лінію власної поведінки. Ця функція використовується суб'єктом соціальної взаємодії практично протягом всього життя.

Все вище викладене повною мірою стосується правової інформації, оскільки вона є різновидом соціальної. Проте для визначення поняття «правова інформація» звернемося до чинного законодавства України та проаналізуємо його підходи до розуміння досліджуваного нами поняття.

Як було зазначено вище, визначення поняття «правова інформація» міститься в Законі України «Про інформацію» [4], відповідно до ст. 17 якого правова інформація – це будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. У законі вказується, що джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори й угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової

інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань.

Системний аналіз цього визначення дає нам можливість стверджувати, що законодавець в основу визначення та характеристики правової інформації поклав критерій якості інформації на предмет вмісту в ній відомостей про особливості функціонування права на території України.

Враховуючи вище викладене стосовно інформації взагалі та соціальної інформації зокрема, підхід, що продукується законодавцем, вважаємо не зовсім виправданим. Спираючись на вищезазначене, ми виходимо з того, що до правової слід відносити інформацію, використання якої має правові наслідки для суб'єкта використання. Інформація, яка використовувалася суб'єктом, не обов'язково має містити відомості про право чи особливості його функціонування. Як приклад можна навести і розповсюдження інформації про стихійне лихо. Така інформація не містить відомостей про право чи особливості його використання, проте для осіб, які знаходяться на території стихійного лиха, вона є відправною точкою зміни їх прав і обов'язків як суб'єктів правових відносин. Зокрема, ці суб'єкти отримують право на компенсацію від держави втраченого майна, суб'єкти господарювання мають право на невиконання чи часткове невиконання їх зобов'язань у зв'язку з непередбачуваними обставинами (стихійним лихом). Тобто ця інформація є каталізатором, що може запустити процес, який матиме вплив на права й обов'язки суб'єктів.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що в основу віднесення тієї чи іншої інформації до правової варто брати не лише критерій відомостей про право й особливості його функціонування на території України, а й результат її використання, тобто потенційну зміну прав та обов'язків. Отже, **правовою є інформація**, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких тягтиме за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання.

Враховуючи запропоноване визначення, можемо виділити такі ознаки правової інформації: а) вона містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику; б) використання цих відомостей потенційно може вплинути на зміну прав і обов'язків суб'єкта використання.

Особливості правової інформації проявляються в процесі її обігу і виконання нею таких функцій, як: кому-

нікативна; функція управління; науково-пізнавальна; навчально-виховна; агітаційно-пропагандистська; пізнавально-орієнтаційна.

Комунікативна функція правової інформації проявляється в процесі взаємного обміну інформацією, що може вплинути на правовий стан між суб'єктами, зацікавленими в збільшенні своєї поінформованості про перспективи власного розвитку.

Управлінська функція правової інформації проявляється у її здатності формувати модель правового суспільства в процесі її розповсюдження.

Науково-пізнавальна функція правової інформації проявляється у комплексному формуванні наукових знань, які виробляються у процесі практики правозастосування і її переосмислення суб'єктами юридичної науки для подальшого вдосконалення механізмів формування необхідної моделі правового розвитку суспільства.

Навчально-виховна функція правової інформації проявляється у наданні суб'єкту правової комунікації відомостей про основні засади правового функціонування суспільства, в якому він перебуває. Враховуючи ціль – формування належної моделі правового суспільства, – доводиться до відома можливість застосування правових засобів впливу на поведінку суб'єкта і їх якість.

Пізнавально-орієнтаційна функція правової інформації об'єктивується у можливості суб'єкта правової комунікації належним чином оцінювати зовнішнє середовище та діяти відповідно до його правових умов функціонування.

Таким чином, підсумовуючи все вищевикладене, можемо зробити такі **висновки**.

Правова інформація – це інформація, яка містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику, а також відомості, використання яких тягтиме за собою зміну прав та обов'язків суб'єкта використання. Вона є різновидом соціальної інформації та відіграє одну з провідних ролей у розвитку будь-якого суспільства.

Ознаками правової інформації є те, що: а) вона містить відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику; б) використання цих відомостей потенційно може вплинути на зміну прав і обов'язків суб'єкта використання.

Її особливості проявляються в процесі виконання нею таких функцій: комунікативної; функції управління; науково-пізнавальної; навчально-виховної; агітаційно-пропагандистської; пізнавально-орієнтаційної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев В.Г., Урсул А.Д. Социальная информация (некоторые методологические аспекты). Вопросы философии. 1974. № 10. С. 96–107.
2. Афанасьев В.Г. Социальная информация. М.: Наука, 1994. 201 с.
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
4. Закон України «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
5. Иванов О.В. О социальной информатике. Электронная библиотека социологического факультета МГУ им. В.М. Ломоносова, Ломоносовские чтения, 2003.
6. Коган В.З. Теория информационного взаимодействия: Философско-социологические очерки. Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1991. 320 с.
7. Купрієнко С.А. Словник соціології. URL: <http://kuprienko.info/kuprienko-s-a-slovnik-sotsiologiyi-literi-a-ya/12/>.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М. 1990. С. 253.
9. Петров В.К. Функциональное и содержательное значение определения «социальная информация». Информационно-аналитический электронный журнал «Факт». URL: www.arhi.v9s2.htm.
10. Словник української мови в 11 т. URL: <https://www.slovnnyk.ua/index.php?swrd=%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
11. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: учеб. пособ. СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002. 461 с.